

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

a készpénzforgalmazással, -feldolgozással és -visszaforgatással, valamint a készpénzellátás biztonságával kapcsolatos jogszabályi rendelkezések és jegybanki elvárások teljesítéséhez

Módosítás dátuma: 2024. március 14.

A Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) MNB tv.-ben meghatározott feladatai közé tartozik a készpénzforgalom és készpénzellátás zavartalanságának és biztonságának a fenntartása, valamint a pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevők érdekeinek védelme és a pénzügyi közvetítőrendszerrel szembeni közbizalom erősítése. Ezen feladataihoz kapcsolódóan **az MNB kiemelt figyelmet fordít az ügyfelek – különösen a fogyasztónak minősülő ügyfelek – készpénzellátásának és a készpénzforgalmi szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek biztosítására, valamint az érdekeiket védő jogszabályi előírások következetes betartására**, továbbá a készpénzforgalmazás körébe tartozó szolgáltatásokat nyújtó szervezetek számára a vonatkozó jogszabályokhoz kapcsolódó jegybanki elvárások megfogalmazására.

Jelen útmutató célja, hogy segítse a jogalkalmazói gyakorlatot és felhívja az érintett szervezetek figyelmét azokra a szempontokra, amelyek a készpénzforgalmazással, -feldolgozással és -visszaforgatással, valamint a készpénzellátás biztonságával kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseknek és jegybanki elvárásoknak való megfelelést szolgálják.

Az útmutató szövegében a módosítással érintett részeket az oldal bal oldali margóján sötétkék színű vonallal jelöltük.

Az útmutatóban hivatkozott jogszabályok és fogalmak:

MNB tv.: a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény;

Hpt.: a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény;

Pft.: a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény;

Bankjegyrendelet: a bankjegyek feldolgozásáról, forgalmazásáról, valamint hamisítás elleni védelmével kapcsolatos technikai feladatokról szóló 1/2023. (I. 17.) MNB rendelet¹;

Érmerendelet: az érmék feldolgozásáról, forgalmazásáról, valamint hamisítás elleni védelmével kapcsolatos technikai feladatokról szóló 20/2019. (V. 13.) MNB rendelet;

készpénzes automata: az ATM-ek és az ügyfél által kezelt gépek együttes megnevezése;

készpénzesautomata-hálózat: a hitelintézet által üzemeltetett készpénzes automaták összessége;

betéti típusú fizetési kártyák: a „Pénzforgalmi infrastruktúrák” megnevezésű adatszolgáltatásban (MNB azonosító kód: P11; a továbbiakban: P11 MNB azonosító kódú adatszolgáltatás) debit (betéti) funkcióval

¹ 2024. február 28-ai hatállyal módosította a bankjegyek feldolgozásáról, forgalmazásáról, valamint hamisítás elleni védelmével kapcsolatos technikai feladatokról szóló 1/2023. (I. 17.) MNB rendelet módosításáról szóló 4/2024. (II. 27.) MNB rendelet

rendelkező kártyaként, hitelkerethez kapcsolódó debit (betéti) funkcióval rendelkező kártyaként, valamint előrefizetett funkcióval rendelkező kártyaként jelentett kártyák;

hitel típusú fizetési kártyák: a P11 MNB azonosító kódú adatszolgáltatásban credit (hitel) funkcióval rendelkező kártyaként, valamint delayed debit (terhelési) funkcióval rendelkező kártyaként jelentett kártyák;

kompensációs-szabály: a Bankjegyrendelet 10. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt rendelkezés, amely alapján az egyik településkategóriában a területi feltételek alapján meghatározott készpénzesautomata-darabszám legfeljebb 25%-kal csökkenthető.

1. A bankjegy forgalmazására vonatkozó szabályok

A Bankjegyrendelet 5. § (8) bekezdésében a bankjegyvizsgáló gép megfelelő működését érintő, üzemeltetőre vonatkozó kötelezettség egyfelől jelenti a Bankjegyrendeletben foglaltak teljes körű, másfelől a bankjegyvizsgáló gép gyártója, illetve forgalmazója által meghatározott előírások maradéktalan betartását. **A Bankjegyrendelet értelmében az üzemeltető felelőssége biztosítani, hogy a bankjegyvizsgáló gép a gyártó, illetve a forgalmazó által meghatározott követelményeknek, így például a rendeltetésszerű használatot érintő kritériumoknak megfeleljen, valamint a karbantartási időintervallumokat, időpontokat késedelem nélkül betartsa, azok elvégzését és eredményét hitelt érdemlő módon dokumentálja.** A Bankjegyrendelet rendelkezéseinek és a gyártó, illetve forgalmazó által meghatározott előírások együttes betartása biztosítja a bankjegyvizsgáló gép megfelelő működését és ezáltal a készpénzforgalom biztonságát. **Két karbantartás között nem telhet el több idő, mint amennyit a gyártó, illetve a forgalmazó meghatározott** (pl. 1 hónap, 1 negyedév, 1 félév). Ennek megfelelően a legutolsó karbantartás időpontjától kell számolni a például fél év múlva esedékes következő karbantartás határidejét.

A bankjegyvizsgáló gép üzemeltetési helyszínétől eltérő helyen történő szervizelése, karbantartása esetén, az 5 munkanapot meghaladó javítás, karbantartás miatti elszállításának tényét is rögzíteni szükséges az MNB elektronikus ügyintézését biztosító információs rendszerének (ERA rendszer) a bankjegyvizsgáló gépek bejelentésére és nyilvántartására szolgáló felülete (ERA BJV) MEGJEGYZÉS oszlopában [Bankjegyrendelet 5. § (3) bekezdése].

2. A bankjegyforgalmazás alapvető infrastrukturális feltételeire vonatkozó előírások

2.1. A készpénzesautomata-hálózat minimális méretére vonatkozó szabályok alanyi hatálya

A Bankjegyrendelet 9. §-a értelmében a készpénzesautomata-hálózat minimális méretére vonatkozó szabályok azokra a hitelintézetekre terjednek ki, amelyek

- vezetnek fogyasztó részére fizetési számlát,
- az általuk kibocsátott, készpénzfelvételi funkcióval rendelkező fizetési kártyák darabszáma meghaladja a készpénzfelvételi funkcióval rendelkező fizetési kártyák összesített darabszámának 1%-át.

A készpénzfelvételi funkcióval rendelkező fizetési kártyák összesített darabszámát az MNB negyedévente közzéteszi a honlapján. Az adatok elérésének útvonala az MNB honlapjának főoldaláról: [letöltendő excel fájl](#).² Az excel fájl „2” munkalapja tartalmazza a hazai kibocsátású fizetési kártyákra vonatkozó adatokat, melyek közül a kártyafunkció szerinti megbontásból kell a „készpénz és fizetési funkció”, valamint a „készpénz funkció” oszlopok adatait alapul venni.

² MNB honlap: Területek/Statisztika/Statisztikai adatok, információk/Adatok, idősorok/Pénzforgalmi adatok/Tájékoztató-Pénzforgalom/Pénzforgalmi infrastruktúrák/Excel fájl letöltése

A készpénzesautomata-hálózat minimális méretére vonatkozó szabályok hatálya alá tartozás megállapításához a hitelintézet által kibocsátott, készpénzfelvételi funkcióval rendelkező valamennyi fizetési kártyát figyelembe kell venni, függetlenül attól, hogy azok betéti vagy hitel típusú fizetési kártyák.

A felmérés alapjául szolgáló adatok vonatkozási időpontja a Bankjegyrendelet

- 10. § (7) bekezdése szerinti esetben a felmérést megelőző év utolsó napja;
- 10. § (7a) bekezdése alapján a működését 2024. március 15-ét követően megkezdő hitelintézet esetében első alkalommal a felmérést megelőző naptári negyedév utolsó napja.

A készpénzesautomata-hálózat minimális méretére vonatkozó szabályok hatálya alá eső hitelintézetnek a felmérést ajánlott a jelen Módszertani útmutató 2.2.–2.4. alpontjában foglaltak alapján, az ott megadott lépések sorrendjében elkészítenie.

2.2. A készpénzesautomata-hálózatra vonatkozó területi alapú szabályok

Első lépés: annak megállapítása, hogy a kibocsátott, készpénzfelvételi funkcióval rendelkező fizetési kártyák darabszáma alapján a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatára milyen átlagos darabszámok az irányadók

A hitelintézetnek meg kell határoznia, hogy az általa kibocsátott, készpénzfelvételi funkcióval rendelkező fizetési kártyák darabszáma alapján a Bankjegyrendelet 10. § (1) bekezdés a) pontja szerinti táblázatban (a továbbiakban: 10A-táblázat) meghatározott négy sáv közül melyikbe tartozik. Ehhez a hitelintézet által kibocsátott betéti típusú fizetési kártyák teljes mennyiségét, valamint a hitel típusú fizetési kártyák 50%-kal csökkentett mennyiségét kell alapul venni. **A virtuális/digitalizált kártyát akkor kell figyelembe venni, ha rendelkezik készpénzfelvételi funkcióval. Amennyiben egy készpénzfelvételi funkcióval rendelkező kártya fizikai és virtuális/digitalizált változatban is létezik, csak egyszer kell figyelembe venni.**

10A-táblázat:

	Készpénzfelvételi funkcióval rendelkező betéti típusú fizetési kártyák teljes kibocsátott mennyisége, valamint a hitel típusú fizetési kártyák 50%-kal csökkentett kibocsátott mennyisége a felmérés évét megelőző naptári év, illetve a (7a) bekezdés szerinti esetben a felméréssel érintett naptári negyedév utolsó napján (db)	A hitelintézet által üzemeltetendő, készpénzfelvételi funkcióval rendelkező készpénzes automaták átlagos darabszáma (db)			Összesen
		fővárosi kerületben*	vármegye-székhelyen**	vármegye egyéb településein***	
	A	B	C	D	E
1.	≤600 000	2,5	2,5	3,5	169
2.	600 001–1 200 000	5	5	15	490
3.	1 200 001–2 400 000	7	7	28	819
4.	2 400 001≤	12	15	60	1686

* fővárosi kerületek száma: 23

** vármegyeszékhelyek száma: 18

*** vármegyék száma: 19

Második lépés: a készpénzesautomata-hálózat egyes településkategóriák szerinti minimális összesített darabszámának a meghatározása

A hitelintézetnek a saját sávjához tartozó településkategóriák szerinti átlagos készpénzesautomata-darabszám, valamint – ha élni kíván vele – a kompenzációs-szabály alapján meg kell határoznia az általa

üzemeltetendő készpénzes automaták minimális darabszámát, településkategóriák szerinti bontásban és összesítve. **A kompenzációs-szabály alkalmazásának feltétele**, hogy az adott hitelintézet által üzemeltetett készpénzes automaták mennyisége a három településkategória közül kettőben legalább egy-egy darabbal meghaladja az előírt minimális mennyiséget. Amennyiben az előírt minimális mennyiség nem egész szám, akkor a felfelé kerekített darabszámot kell legalább egy darabbal meghaladnia az üzemeltetett készpénzes automaták tényleges darabszámának. Ennek megfelelően, ha a 10A-táblázat első sávjába tartozó hitelintézet Budapesten összesen 58 darab, a vármegyék egyéb településein összesen 67 darab automatát üzemeltet, még nem csökkentheti a vármegyeszékhelyekre vonatkozóan előírt darabszámot 25%-kal, ahhoz Budapesten legalább 59 darab, a vármegyék egyéb településein legalább 68 darab automatával kell rendelkeznie.

Ezen szabályok gyakorlatban történő alkalmazására vonatkozó példaszámításokat a jelen módszertani útmutató *1. melléklete* tartalmaz.

Harmadik lépés: a készpénzes automaták üzemelési helyszíneinek meghatározása

A hitelintézetnek meg kell határoznia, hogy a második lépésben megállapított minimális darabszámú készpénzes automatát az egyes településkategóriákon belül konkrétan melyik településen, illetve kerületben üzemelteti. Ehhez az alábbi szabályokat kell alapul venni:

- a 10A-táblázatban szereplő átlagos darabszámot a három településkategóriára, korrigálva a kompenzációs-szabállyal, valamint
- a Bankjegyrendelet 10. § (1) bekezdés c) és d) pontjában a városokra vonatkozóan meghatározott arányt.

Magyarországon jelenleg – Budapesten és a vármegyeszékhelyeken kívül – összesen 329 városi rangú település van.³ Ezt, valamint a városokra vonatkozóan meghatározott arányt figyelembe véve, ha egy hitelintézet

- a 10A-táblázat második sávjába esik, akkor legalább 214 városban (az összes városi rangú település 65%-ában),
- a 10A-táblázat harmadik vagy negyedik sávjába esik, akkor legalább 263 városban (az összes városi rangú település 80%-ában)

kell készpénzes automatát üzemeltetnie.

A fenti rendelkezésektől eltérve, nem városi rangú településen készpénzes automata abban az esetben üzemeltethető, ha azt az ügyféligény, a forgalmi adatok vagy a lakosságszám indokolja. Ezen kivételszabályt a hitelintézet a készpénzesautomata-hálózatának 2023. évi felmérése és minősítése alapján kiadott MNB határozatban foglaltaknak való megfelelés érdekében is alkalmazhatja [Bankjegyrendelet 10. § (1) bekezdés e) pontja és 36. § (6) bekezdése].

A 65%-os, illetve 80%-os aránynak országos szinten kell megfelelni, azaz egy hitelintézetnek nem szükséges minden vármegyében a rá vonatkozó aránynak megfelelő számú városban készpénzes automatát üzemeltetnie.

Tekintettel arra, hogy a vármegyék, vármegyeszékhelyek, fővárosi kerületek lakosságszám és területméret szempontjából is különbözőek, valamint figyelembe véve, hogy vannak jelentős számú lakossal rendelkező nem városi rangú települések, **az egyes településeken/településrészeken ténylegesen üzemelő automaták számának valamennyi településkategóriában átlagosan kell megfelelni**. Így a gyakorlatban előfordulhat, hogy a hitelintézet az egyes fővárosi kerületekben, vármegyékben, illetve vármegyeszékhelyeken nem azonos számú készpénzes automatát üzemeltet.

³ Forrás: [Központi Statisztikai Hivatal \(ksh.hu\)](https://ksh.hu)

Amennyiben egy hitelintézet készpénzesautomata-hálózata a hivatkozott **szabályoktól eltér** – ide nem értve a 10A-táblázatban szereplő átlagos darabszámoktól a kerekítés miatti eltérés esetét –, akkor azt a Bankjegyrendelet 10. § (7) bekezdése, illetve (7a) bekezdése szerinti **felmérésében indokolnia kell**. Az összesített darabszámot azonban ebben az esetben is be kell tartania, azaz alapvető elvárás, hogy ha a hitelintézet készpénzesautomata-hálózata valamilyen szempontból elmaradást mutat, azt más tekintetben kompenzálnia kell. Példák:

- ha egy hitelintézet az egyik fővárosi kerületben nem rendelkezik készpénzes automatával, és nem tervez az adott kerületbe új készpénzes automatát telepíteni, nem elegendő a telepítés elmaradását jeleznie, hanem be kell mutatnia, hogy melyik kerület(ek)ben üzemeltet az előírt átlagos darabszámnál több készpénzes automatát;
- ha egy, a 10A-táblázat második sávjába eső hitelintézet az előírt 214 városnál kevesebb városban rendelkezik készpénzes automatával, és nem tervez új város(ok)ba automatát telepíteni, nem elegendő a telepítés elmaradását jeleznie, hanem be kell mutatnia, hogy a városi rangú települések helyett mely nem városi rangú település(ek)en üzemeltet készpénzes automatát és milyen indok (ügyféligény, a forgalmi adatok vagy a lakosság szám) alapján.

Az MNB a hitelintézetek készpénzesautomata-hálózatának minősítése során egyedileg mérlegeli az irányszámoktól való eltérés indokoltságát, amelynek során figyelembe veszi a hitelintézeti felmérések összesítésének eredményét, illetve Budapest kerületeinek, valamint az egyes vármegyék készpénzes automatával való ellátottságának alakulását.

Az MNB korábban a hitelintézetek rendelkezésére bocsátotta a fővárosi kerületek, valamint az egyes vármegyék, vármegyeszékhelyek lakosságárányos készpénzesautomata-ellátottságának aktuális helyzetét, valamint a 3000 főt meghaladó lakosság számú, készpénzes automatával nem rendelkező, nem városi rangú települések listáját, amely információk iránymutatásul szolgálhatnak az újonnan telepítendő készpénzes automaták helyszínének megválasztásához.

2.3. A készpénzesautomata-hálózatra vonatkozó forgalmi alapú szabályok

A Bankjegyrendelet 10. § (4) bekezdés a) és b) pontja alapján

- a készpénzfelvételi funkcióval rendelkező készpénzes automatákra eső **éves átlagos készpénzfelvételi forgalom**, illetve
- a befizetési funkcióval rendelkező készpénzes automatákra eső **éves átlagos befizetési forgalom**

nem haladhatja meg az MNB által megállapított referenciaértéket.

Az MNB a referenciaértékeket a hitelintézetek által 2023-ban elvégzendő felméréshez a következőkben határozta meg:

- a készpénzfelvételi funkcióval rendelkező készpénzes automatákra eső éves átlagos **készpénzfelvételi forgalomra vonatkozó referenciaérték: 2 300 millió forint**,
- a befizetési funkcióval rendelkező készpénzes automatákra eső éves átlagos **befizetési forgalomra vonatkozó referenciaérték: 3 250 millió forint**.

Az MNB a referenciaértékekről háromévente tájékoztatja a hitelintézeteket, legközelebb 2026-ban, március 31-ig. Annak megállapításához, hogy a hitelintézet készpénzesautomata-hálózata megfelel-e a forgalmi alapú szabályoknak, a felmérés évét megelőző év (következő alkalommal: 2025) készpénzes automatán keresztül lebonyolított készpénzfelvételi, illetve -befizetési forgalmát kell alapul venni. **A készpénzes automaták forgalmi alapú elvárt darabszámát az előző évi forgalom és a referenciaérték hányadosa határozza meg.** A működését 2024. március 15-ét követően megkezdő hitelintézet a készpénzesautomata-hálózata forgalmi alapú felmérését első alkalommal a referenciaértékekről szóló soron következő MNB tájékoztatás évében (2026-ban) végzi el és küldi meg az MNB részére, a Bankjegyrendelet 10. § (6) és (7) bekezdésének megfelelően.

Példa számítás: ha a hitelintézet készpénzes-automata hálózatában a készpénzfelvételi forgalom 2022-ben 1 400 000 millió forint volt, a referenciaérték 2 300 millió forint, akkor a forgalmi alapú szabálynak való megfeleléshez a hitelintézetnek legalább 609 darab készpénzfelvételi funkcióval rendelkező készpénzes automatát kell üzemeltetnie. Amennyiben a hitelintézet készpénzes-automata hálózatában a befizetési forgalom 2022-ben 800 000 millió forint volt, a referenciaérték 3 250 millió forint, akkor a forgalmi alapú szabálynak való megfeleléshez a hitelintézetnek legalább 246 darab befizetési funkcióval rendelkező készpénzes automatát kell üzemeltetnie. A készpénzfelvételi és befizetési funkcióval egyaránt rendelkező készpénzes automatákra tekintettel az elvárt darabszámok nem adódnak össze automatikusan. Ennek megfelelően, ha a 609 darab készpénzfelvételi funkcióval rendelkező készpénzes automatából legalább 246 darab befizetési funkcióval is rendelkezik, akkor a hitelintézet megfelel a forgalmi alapú feltételnek. Ha a befizetési funkcióval is rendelkező automaták száma nem éri el a 246 darabot, akkor a hitelintézet két módon teljesítheti az előírást: vagy új, befizetési funkcióval (is) rendelkező automatákat helyez üzembe, vagy a meglévő, kifizetési funkcióval rendelkező automaták helyett bankjegy-visszaforgató gépeket telepít.

Amennyiben egy hitelintézet készpénzesautomata-hálózata sem a területi, sem a forgalmi alapú feltételnek nem felel meg, a ténylegesen telepítendő készpénzes automaták darabszámát a nagyobb elmaradást mutató feltétel alapján kell meghatározni (azaz a két feltétel alapján telepítendő darabszámokat nem kell összeadni). Az előző példát folytatva, ha egy hitelintézetnek a forgalmi alapú feltétel alapján 609 darab készpénzes automatát kell üzemeltetnie, a területi alapú feltétel alapján – a kompenzációs-szabályt is figyelembe véve – pedig 463-at, és jelenleg 450 készpénzes automatával rendelkezik, akkor a hálózatát összesen 159 darab automatával kell bővítenie. A telepítési helyszínek megválasztásánál elsődlegesen a kompenzációs-szabállyal korigált területi alapú feltételeket kell figyelembe venni.

2.4. A készpénzesautomata-hálózatra vonatkozó szabályoknak való megfeleléssel kapcsolatos további elvárások

A Bankjegyrendelet 10. §-ában meghatározott, területi és forgalmi alapú feltételeknek megfelelő készpénzesautomata-hálózat üzemeltetése a hitelintézet kötelezettsége, ezért az MNB nem támogatja, de meghatározott feltételek teljesítése esetén elfogadhatónak tartja, ha a hitelintézet e kötelezettség teljesítése érdekében a Bankjegyrendelet szerinti egyéb gazdasági szereplővel köt megállapodást. Az így üzemeltetett készpénzes automaták a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatának részét képezik, azok üzemeltetéséért, az **előírásoknak való megfeleléséért a hitelintézet teljeskörű felelősséggel tartozik.** Az egyéb gazdasági szereplő közreműködésével üzemeltetett készpénzes automaták a következő alapvető feltételek teljesülése esetén vehetők figyelembe a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatának részeként:

- a hitelintézetnek igazolnia kell, hogy az érintett készpénzes automaták kizárólagosan az ő hálózatának részét képezik, másik hitelintézet készpénzesautomata-hálózata szempontjából nem vehetők figyelembe;
- a készpénzes automaták megjelenésének az ügyfelek által egyértelműen felismerhető módon kell biztosítania a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatához való közvetlen és kizárólagos kapcsolódást (pl. a hitelintézet weboldalának ATM-keresőjében a készpénzes automatáknak szerepelnie kell, külső megjelenésük – matrica, logó – nem különbözhet érdemben a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatába tartozó saját készpénzes automaták külső megjelenésétől);
- a hitelintézet által kibocsátott fizetési kártyával rendelkező ügyfelek a megállapodásban érintett készpénzes automatákat a hitelintézet saját üzemeltetésű készpénzes automataival azonos kondíciók szerint vehetik igénybe;
- a hitelintézet tartozik felelősséggel a készpénzes automata rendelkezésre állására meghatározott előírások teljesítéséért;
- a hitelintézet felelősséget vállal a megállapodásban érintett készpénzes automatákra, valamint az azokon keresztül lebonyolított készpénzfelvételi és -befizetési forgalomra vonatkozóan az MNB által előírt adatszolgáltatási kötelezettségek mindenkor hatályos szabályoknak megfelelő teljesítéséért, továbbá a Bankjegyrendelet szerinti forgalmi feltételeknek való megfelelés ellenőrzéséhez szükséges adatoknak az MNB rendelkezésére bocsátásáért.

Az MNB elsődlegesen az ügyfelek által könnyen megközelíthető, lehetőség szerint 0-24 órában, de legalább napi 12 órában, korlátozás nélkül hozzáférhető, ki- és befizetésre alkalmas készpénzes automaták telepítését támogatja.

3. A minősítés folyamata, hatósági határozat

Az MNB a Bankjegyrendelet 10. § (7), illetve (7a) bekezdése szerinti felmérés beérkezését követően végzi el a hitelintézetek készpénzesautomata-hálózatának a Bankjegyrendeletben meghatározott szempontok szerinti minősítését, és a minősítés eredményét hatósági határozatban rögzíti. Amennyiben a hitelintézet készpénzesautomata-hálózata valamely szempont tekintetében a felmérés benyújtásakor még nem felel meg a Bankjegyrendeletben előírtaknak, az MNB az érintett hitelintézetet a hatósági határozatban kötelezi az előírásoknak megfelelő készpénzesautomata-hálózat kialakítására. A készpénzesautomata-hálózat minimális méretére vonatkozó rendelkezések hatálya alá eső hitelintézeteknek⁴ a felmérést háromévente (következő alkalommal 2026-ban) kell elvégezniük, és a felmérés évének május 10. napjáig kell – az ERA rendszeren keresztül, az erre a célra kialakított űrlap alkalmazásával – megküldeniük az MNB részére. **A felmérést tartalmazó dokumentumra a Bankjegyrendelet formai követelményt nem határoz meg, de az MNB az áttekinthetőség érdekében javasolja, hogy az tartalmazzon egy összefoglaló táblázatot a hitelintézet készpénzesautomata-hálózatának településkategóriák szerinti megoszlásáról.**

A felmérésnek tartalmaznia kell a felmérés időpontjában fennálló állapotot, valamint azt, hogy ha a készpénzesautomata-hálózatot bővíteni szükséges, akkor az melyik területi kategóriát milyen mértékben érinti. Az újonnan telepítendő készpénzes automaták esetében az MNB az adatokat a felmérés időpontjában a bank rendelkezésére álló legrészletesebb formában kéri megadni, így például:

- ha már van aláírt telepítési szerződés, akkor jelezve annak meglétét, továbbá a helyszínt és a tervezett telepítési időpontot;
- ha még nincs aláírt telepítési szerződés, de a helyszín már ismert és a szerződés előkészítés alatt áll, akkor jelezve az előkészítés/tárgyalás tényét, valamint megadva a tervezett helyszínt és telepítési időpontot;
- ha a pontos helyszín még nem ismert, de a település/járás/vármegye, illetve Budapesten belül esetleg a kerület már igen, akkor ezt az adatot megadva.

A felmérést a megadott határidőre be nem küldő hitelintézettel szemben az MNB az MNB tv. 75. § (1) bekezdés a) pontja alapján, a Hpt.-ben meghatározott intézkedés(ek)e)t alkalmazza.

A minősítést az MNB a beérkezést követő 3 hónapon belül végzi el és adja ki a minősítés eredményén alapuló hatósági határozatot.

Az MNB együttműködésre törekszik valamennyi érintett hitelintézettel, ennek megfelelően a minősítés elvégzése és a határozat előkészítése során **szükség szerint egyeztetést folytat** azokkal a hitelintézetekkel, amelyek készpénzesautomata-hálózatában a felmérésben foglaltak alapján további fejlesztések szükségességét állapítja meg.

4. Készpénzes automaták rendelkezésre állása

A Bankjegyrendelet alkalmazásában a rendelkezésre állás az az időszak, amikor az ATM, ügyfél által kezelt gép képes – legalább részlegesen – az ügyfél **bankjegykifizetési és -befizetési igényének teljesítésére**. A hitelintézet és az egyéb gazdasági szereplő az általa üzemeltetett **készpénzesautomata-hálózat**

⁴ Ld. az útmutató 2.1. pontját.

tekintetében – a vis maior helyzet, valamint a szezonális jellegű készpénzesautomata-üzemeltetés kivételével – **éves átlagban legalább 98%-os rendelkezésre állást köteles biztosítani.**

A Bankjegyrendelet előírásai alapján kialakított és működtetett készpénzesautomata-hálózat **alapvető funkciója, hogy biztosítsa a lakosság készpénzhez való akadálytalan hozzáférését, és kielégítse a készpénzes befizetési igényeket.** A készpénzkiáramlás elsődleges csatornája a hitelintézetek készpénzes automatái, amelyek biztosítják a lakosság készpénzhez való megfelelő hozzáférését.

Az MNB minimum szabályként elvárja, hogy a hitelintézet az egyes készpénzes automatái tekintetében legalább a Pft. 36/A. § (1) bekezdés a) pontjában foglaltak szerint biztosítsa a készpénzfelvételt, amely jelenleg legfeljebb százötvenezer forint [Bankjegyrendelet 14. § (2) bekezdése]. Ennek megfelelően az MNB akkor tekinti az egyes készpénzes automaták töltöttségre vonatkozó rendelkezésre állását elfogadhatónak, amennyiben az adott készpénzes automata a fogyasztó készpénzfelvételét a Pft. hivatkozott rendelkezésében meghatározott módon és összeghatárig teljesíti. Amennyiben a készpénzes automata nem képes az ingyenesen felvehető százötvenezer forint kiadására, úgy azt a rendelkezésre állás szempontjából az MNB nem tekinti megfelelőnek.

Az MNB elvárja, hogy a hitelintézet az előírásnak való megfelelés érdekében a készpénzes automaták töltöttségét jelző adatokat folyamatosan monitorozza, és szükség esetén intézkedjen a töltés/ürítés kellő időben történő megszervezés céljából.

Az MNB jó gyakorlatként értékeli a készpénzes automata szoftverének olyan fejlesztését, amely a kijelzőn tájékoztatja a fogyasztót a sikertelen készpénzfelvétel okáról, az aktuálisan elérhető címletek összetételéről, és a részleges bankjegy- vagy címletkifogyás miatt nem teljesített tranzakciók esetén a teljesíthető, kifizethető összegről.

Az MNB a készpénzesautomata-hálózat Bankjegyrendeletben meghatározott 98%-os éves átlagos rendelkezésre állásának kimutatását a következők szerint várja el.

A készpénzesautomata-hálózat összes darabszámából ki kell vonni a szezonális jelleggel (például a nyári hónapokban a nyaralóhelyeken) üzemeltetett készpénzes automaták darabszámát. Nem számít szezonális üzemeltetésűnek a készpénzes automata, ha az elérhetősége nem csak az év egy meghatározott időszakára korlátozódik, hanem az folyamatosan fennáll, csak bizonyos korlátozásokkal (így például a csak munkanapokon vagy a bevásárlóközpontokban, pályaudvarokon, munkahelyeken telepített, azok nyitvatartási idejében elérhető készpénzes automaták).

A készpénzesautomata-hálózat rendelkezésre állását külön a bankjegykifizetésre és külön a bankjegybefizetésre vonatkozóan is ki kell számolni.

- *Összes névleges elérhetőségi idő kiszámítása befizetési és kifizetési funkció szerint:* minden nem szezonális jelleggel üzemelő készpénzes automatára vonatkozó elérhetőségi idő összesítve a naptári évre, percben kifejezve. Például, ha a hitelintézetnek van 150 darab 0-24 órás elérhetőségű készpénzes automatája és 100 darab munkanapokon 8 órában elérhető készpénzes automatája, akkor az összes névleges elérhetőségi idő (250 munkanap/év esetén) 90,84 millió perc $[(150 \times 365 \times 24 \times 60) + (100 \times 250 \times 8 \times 60) = 90\,840\,000]$. Az összes névleges elérhetőségi időt ki kell számolni külön a befizetésre alkalmas készpénzes automatákra és külön a kifizetésre alkalmas készpénzes automatákra is. A ki-és befizetési funkcióval is rendelkező készpénzes automatákat (ideértve a bankjegy-visszaforgatásra alkalmas gépeket is) mindkét kategóriában számba kell venni.
- *Korrigált összes névleges elérhetőségi idő kiszámítása befizetési és kifizetési funkció szerint:* a befizetésre, illetve kifizetésre alkalmas készpénzes automatákra meghatározott összes névleges elérhetőségi idő csökkentve a tárgyévben bekövetkezett vis maior helyzet(ek), valamint az elvégzett karbantartások miatti összesített, percben kifejezett állásidővel (azaz valamennyi, az egyes vis maior helyzetekkel, elvégzett karbantartással érintett készpénzes automata adott vis maior helyzetben és a karbantartás során fennálló állásidejének összegével). Vis maior helyzetnek tekintünk minden olyan eseményt, amely a hitelintézet önhibáján kívül okozza a készpénzes automata működésének

leállítását, mint például internetkapcsolat, villamosenergia-ellátás megszakadása. A vis maior helyzet(ek) fennállását és a karbantartás elvégzését a hitelintézetnek igazolnia kell.

- *Nettó összes elérhetőségi idő kiszámítása bankjegykifizetés vonatkozásában:* a kifizetésre alkalmas készpénzes automatákra előzékeny meghatározott korrigált összes névleges elérhetőségi idő csökkentve a nem szezonális jelleggel üzemeltetett készpénzes automaták összesített, bankjegy kifogyásból és műszaki meghibásodásból eredő állásidejével. A műszaki meghibásodásból és a bankjegy kifogyásból eredő állásidőt külön-külön is ki kell mutatni. A nem 0-24 órás elérhetőségű készpénzes automaták esetében az elérhetőségi időben fennálló állásidőt kell figyelembe venni. Például: ha egy készpénzes automata munkanapokon 8-tól 16 óráig érhető el, és pénteken 15 óra 40 perckor bankjegy kifogyás vagy műszaki meghibásodás miatt leáll, a töltésre, illetve a javításra pedig hétfőn reggel kerül sor, amely után a készpénzes automata 8 óra 10 perctől érhető el, akkor összesen 30 perc leállási idővel kell számolni.
- *Nettó összes elérhetőségi idő kiszámítása bankjegybefizetés vonatkozásában:* a befizetésre alkalmas készpénzes automatákra előzékeny meghatározott korrigált összes névleges elérhetőségi idő csökkentve a nem szezonális jelleggel üzemeltetett készpénzes automaták befizetési funkciójának a bankjegyzetták telítődéséből és műszaki meghibásodásból eredő összesített állásidejével. A műszaki meghibásodásból és a bankjegyzetták telítődéséből eredő, bankjegybefizetés fogadására nem alkalmas állásidőt külön-külön is ki kell mutatni. A nem 0-24 órás elérhetőségű készpénzes automaták esetében az elérhetőségi időben fennálló állásidőt kell figyelembe venni. Például: ha egy készpénzes automata munkanapokon 8-tól 16 óráig érhető el, és pénteken 15 óra 40 perckor a bankjegyzetta telítődése vagy műszaki meghibásodás miatt bankjegybefizetést nem tud fogadni, a bankjegyzetta cseréjére, illetve a javításra pedig hétfőn reggel kerül sor, amely után a készpénzes automata 8 óra 10 perctől érhető el, akkor összesen 30 perc állásidővel kell számolni.
- *Éves átlagos rendelkezésre állás kiszámítása kifizetési és befizetési funkció szerint:* a bankjegy kifizetésre, illetve bankjegybefizetésre alkalmas készpénzes automatákra előzékeny szerint kiszámított nettó összes elérhetőségi idő osztva a bankjegy kifizetésre, illetve bankjegybefizetésre alkalmas készpénzes automatákra előzékeny szerint meghatározott korrigált összes névleges elérhetőségi idővel.

Amennyiben az éves átlagos rendelkezésre állás fentiek szerint kiszámított mértéke akár a bankjegy kifizetés, akár a bankjegybefizetés tekintetében nem éri el a 98%-ot, az MNB egyedileg vizsgálja meg és mérlegeli, hogy a műszaki meghibásodásokból eredő állásidőt milyen mértékben indokolt korrigálni, melynek során figyelembe veszi a műszaki meghibásodások jellegét, az esetleges alkatrészutánpótlási nehézségeket, illetve azt, hogy a hitelintézet időben elvégeztette-e a gyártó által előírt, ennek hiányában a forgalmazó által előírt karbantartásokat.

Az MNB a Bankjegyrendelet 14. § (2) bekezdésében meghatározott, az egyes készpénzes automaták rendelkezésre állására vonatkozó szabálynak való megfelelés kimutatását a következők szerint várja el.

Az adott készpénzes automata akkor felel meg a Bankjegyrendeletben meghatározott előírásnak, ha a korrigált névleges elérhetőségi időtartama alatt – figyelembe véve a vis maior helyzetből, és a Bankjegyrendeletben előírt, a gyártó, ennek hiányában a forgalmazó által meghatározott gyakoriságú karbantartásból adódó állásidőt – a készpénzes automatában 98%-ban rendelkezésre áll a Pft. 36/A. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott, ingyenesen felvehető összegű forintbankjegy. **E szabálynak való megfelelés szempontjából készpénzes automata alatt kell érteni az összes kifizetési funkcióval rendelkező és e funkciójában üzemeltetett készpénzes automatát, így a szezonális jelleggel üzemeltetett készpénzes automatát is.** Bankjegy kifogyásnak minősül, ha a készpénzes automatában már nem áll rendelkezésre 150 000 Ft értékű kiadható forintbankjegy.

Az MNB a készpénzes automata és a -hálózat rendelkezésre állásának monitoringjára rendszeres, az MNB-be beküldendő adatszolgáltatást nem rendel el, a jogszabálynak való megfelelést az egyedi hatósági ellenőrzési eljárások keretében bekért hitelintézeti monitoring adatok alapján vizsgálja.

5. Fióki pénztárak megszüntetése, működésük korlátozása, pénztármentes fiók létesítése

Az MNB alapvető elvárása – a készpénzellátás biztonságának fenntartását és a készpénzforgalom zavartalanságának biztosítását szem előtt tartva – **a hitelintézetekkel, különösen a fogyasztói ügyfélkörrel rendelkező hitelintézetekkel szemben, hogy biztosítsák az ügyfelek részére a készpénzes szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetőségét, valamint fordítsanak kiemelt figyelmet az ügyfelek teljes körű és egyértelmű tájékoztatására a készpénzes szolgáltatások elérhetősége és feltételei tekintetében, ideértve a pénztári nyitvatartási időt is.** Ezen alapvető jegybanki elvárásokra tekintettel a Bankjegy- és Érmerendeletben rögzítésre került a fogyasztói ügyfélkörrel rendelkező hitelintézetek által kötelezően végzendő készpénzes szolgáltatások köre, azok feltételei, valamint az ügyféltájékoztatásra vonatkozó szabályok. A Bankjegy- és Érmerendelet előírásai alapján **a fogyasztói ügyfélkörrel rendelkező hitelintézet a forintbankjegyek és -érmék címletváltását, valamint átváltását valamennyi pénztárral rendelkező fiókjában, továbbá – a Bankjegy- és Érmerendeletben meghatározott kivételektől eltekintve – a pénztárral nem rendelkező fiókjaiban is köteles végezni.** Amennyiben a hitelintézet egy adott településen kizárólag pénztár nélküli fiókot üzemeltet, a címletváltásra és átváltásra vonatkozó kötelezettség teljesítéséhez – a Bankjegyrendelet 28. § (3) bekezdésében, valamint az Érmerendelet 11. § (1b) bekezdésében foglalt feltételek szerint – közreműködőt is igénybe vehet.

Pénztár működése korlátozásának minősül minden olyan intézkedés, feltétel, amelyet nem jogszabály ír elő és amely szűkíti a készpénzes műveletekhez való hozzáférést, így különösen a pénztár nyitvatartási idejének csökkentése, valamint a címletváltás, átváltás, készpénzkifizetés, illetve -befizetés időben, értékhatárban vagy darabszámban történő csökkentése [Bankjegyrendelet 11. § (8) bekezdése].

A Bankjegy- és Érmerendelet a pénztári nyitvatartási időre vonatkozó részletes előírásokat nem tartalmaz, de a Bankjegyrendelet 13. §-a kimondja, hogy **a pénztárral rendelkező fiókban az ügyfélszolgálat folyamatában a készpénzes műveleteket lebonyolítani kívánó ügyfelek nem szenvedhetnek hátrányt az egyéb szolgáltatásokat igénybe venni szándékozó ügyfelekhez képest.**

Az MNB a pénztárral rendelkező fiókban teljes pénztármentes napok bevezetését nem tartja összeegyeztethetőnek a Bankjegyrendelet 13. §-ával, és rendkívül magasnak értékeli annak kockázatát, hogy a pénztár zárva tartásának napján nem biztosított az ügyfelek számára a kötelezően végzendő készpénzes szolgáltatások igénybevételének lehetősége.

Az MNB elfogadhatónak tartja, ha a készpénzfelvételre és készpénzbefizetésre is alkalmas automatával rendelkező fiókban a pénztári nyitvatartási idő rövidebb, mint a fiók nyitvatartási ideje, de ha a pénztári nyitvatartási idő már jelentősen rövidebb a fióknál, akkor az adott fiókban a készpénzes műveleteket lebonyolítani kívánó ügyfelek egyértelműen hátrányt szenvednek az egyéb szolgáltatásokat igénybe venni kívánó ügyfelekhez képest. **Az MNB jelentősen rövidebbnek akkor tekinti a pénztári nyitvatartási időt, ha az nem éri el a fiók adott napi nyitvatartási idejének 75%-át.** Az MNB a 75%-os mérték heti átlagban való elérését is elfogadhatónak tartja azokban az esetekben, amikor a fiók nyitvatartási ideje rövidebb hat óránál, ekkor a pénztár nyitvatartási ideje az általános nyitvatartáshoz képest legfeljebb egy órával lehet rövidebb.

Az MNB elfogadhatónak tartja

- ha a fiók – tekintet nélkül annak nyitvatartási rendjére – a zárását megelőző legfeljebb egy órában már nem nyújt készpénzes szolgáltatást;
- amennyiben a pénztár az adott fiók zárását megelőzően több, mint egy órával korábban bezár, de a pénztárzárástól a fiókszárást megelőző egy óra időtartamig a korlátozott készpénzes szolgáltatások elérhetősége biztosított.

Korlátozott készpénzes szolgáltatás alatt kell érteni

- az ügyfél által előre bejelentett ki- és befizetési műveleteket;
- a sérült, a bevont bankjegyek és érmék átváltását és a címletváltást;

- olyan előre nem bejelenthető készpénzfelvételi igények kiszolgálását, amikor az ügyfélnek az ATM-szolgáltatás igénybevételére, a kártyás fizetésre nincs lehetősége (például elvesztett, letiltott, bevont kártya miatt), és ezért kizárólag a pénztárban tud készpénzhez jutni;
- olyan előre nem bejelenthető készpénzfelvételi igények kiszolgálását, amikor az ATM működésképtelensége miatt nincs lehetősége az ügyfélnek a berendezés használatára. Ilyen esetekben, amennyiben olyan településről van szó, ahol az adott bank csak egyetlen berendezéssel van jelen – azaz a legközelebbi működő ATM-e már másik településen található – javasoljuk a pénztárnyitást minden esetben előírni, függetlenül a működő ATM elérhetőségének területi- vagy időigényétől.

Javasoljuk, hogy amennyiben a **hitelintézet korlátozásokkal kíván élni, úgy annak módjáról előzetesen konzultáljon az MNB-vel**, a jogszabályi előírásoknak való megfelelés érdekében.

Az MNB elengedhetetlennek tartja az ügyfelek transzparens módon történő tájékoztatását a készpénzes szolgáltatások igénybevételének lehetőségéről és feltételeiről, nemcsak a készpénzforgalom zavartalansága, de a pénzügyi intézményekbe vetett bizalom megőrzése érdekében is. A Bankjegy- és Érmerendelet a kötelezően végzendő készpénzes szolgáltatásokra vonatkozóan a tájékoztatás módját és tartalmát részletesen meghatározza.

A Bankjegyrendelet 11. § (1) bekezdés a) pontja szerinti **felmérés célja**, hogy a pénztár megszüntetése vagy korlátozása, illetve egy eleve pénztár nélküli fiók létesítése előtt a hitelintézet a döntés meghozatala során ne csak költség szempontokat vegyen figyelembe, hanem alaposan mérlegelje, elemezze az ügyfelek készpénzes műveletek iránti igényét.

Ennek keretében a hitelintézet vizsgálja:

- a forgalom múltbeli alakulását;
- a pénztár megszüntetésének vagy korlátozásának, illetve a pénztár nélküli fiók létesítésének az ügyfelek által kezdeményezett készpénzes műveletekre, továbbá a hitelintézet hálózatának többi elemére vonatkozó, várható hatásait, átterhelődését.

Szélesebb körben szükséges vizsgálni:

- az ügyfelek ki- és befizetési szokásait, tekintettel arra, hogy a pénztár megszüntetése miatt egy másik fiók pénztárára is átterhelődhet a forgalom egy része, illetve a pénztár nélkül megnyíló fiók olyan új ügyfeleket is hozhat, akik a készpénzes műveleteiket más fiókokban fogják lebonyolítani;
- a pénztári műveletek mekkora hányada terelhető át a készpénzes automatákra.

A pénztár tervezett megszüntetésére, korlátozására, pénztár nélküli fiók létesítésére irányuló döntés alapjául szolgáló **felmérés tartalmazza** az irányadó számadatokat, azok kiértékelését, nevesítve a releváns okokat, valamint a más fiókra átterelhető forgalomra vonatkozó megállapításokat.

A Bankjegyrendelet 11. § (1) bekezdés b) pontjában az „**ügyfélcsoport**” kifejezés **olyan ügyfelek valamely szempont szerinti csoportjára vonatkozik, akik jogosultak a hitelintézet pénztárában készpénzes műveletet végezni**. Akár lakossági, akár vállalati számlára történő befizetés vagy arról való készpénzfelvétel történik, az pénztári műveletnek tekintendő, és a felmérés során figyelembe kell venni.

A fióki pénztárakra vonatkozó rendelkezések 2024. február 28-tól az alábbiak szerint változtak.

A Bankjegyrendelet **kiegészített 11. § (2) bekezdése alapján** nemcsak a pénztár megszüntetése, hanem a **pénztárak működésének korlátozása** sem korlátozhatja az ügyfeleket a készpénzhez történő hozzájutásban, a készpénz fizetési számlára történő befizetésében, különös tekintettel az adott fiók ügyfelei által jellemzően felvenni, illetve befizetni szándékozott készpénz mennyiségére, címletösszetételére.

Ha a hitelintézet egy fiókjában a pénztár, pénztárak működését **úgy korlátozza, hogy** általa a fiók pénztári **készpénzes műveleteinek darabszáma** – a változtatás időpontját megelőző legalább 24 hónapot vizsgálva – **30%-ot meghaladó mértékben csökken, úgy köteles legalább egy, befizetési és kifizetési funkcióval is**

rendelkező készpénzes automatával bővíteni a készpénzesautomata-hálózatát, amelyet az adott vármegyében vagy fővárosi kerületen belül a fogyasztói igényekhez igazodóan, olyan infrastrukturális csomópontban köteles elhelyezni, ahol egyéb szolgáltatások (így például orvosi ellátás, kiskereskedelmi üzlet, postai szolgáltatás, közösségi közlekedés) is elérhetők [Bankjegyrendelet 11. § (4) bekezdése].

Pénztár megszüntetése, illetve működésének 30%-ot meghaladó mértékű korlátozása esetére előírt készpénzesautomata-hálózat bővítés

- az MNB-nek a jelen módszertani útmutató 3. pontjában részletezett hatósági határozatában foglaltaknak való megfelelés szempontjából nem vehető figyelembe;
- szempontjából a pénztár működésének megszüntetése, illetve korlátozása időpontját megelőző vagy azt követő legfeljebb hat hónapon belül telepített készpénzes automata figyelembe vehető [Bankjegyrendelet 11. § (7) bekezdése].

Amennyiben a hitelintézet a hálózatát **új pénztármentes fiókkal bővíti, köteles** az adott pénztármentes fiókban vagy az adott településen, illetve fővárosi kerületben legalább **két, befizetési és kifizetési funkcióval is rendelkező készpénzes automatával bővíteni** a készpénzesautomata-hálózatát, kivéve, ha a készpénzesautomata-hálózata **megfelel a Bankjegyrendeletben foglalt területi és forgalmi feltételeknek** (a pénztár nélküli fiók tervezett megnyitását megelőző 12 hónap adatait vizsgálva), amely **feltételeknek való megfelelésről – a pénztármentes fiók létesítését megelőző 3 hónapon belül – elemzést nyújt be és előzetesen egyeztet az MNB-vel.**

A hitelintézet köteles az MNB-t a fiók pénztára működésének korlátozását megelőzően legalább 1 hónappal elektronikus úton tájékoztatni (kpl-ellenorzes@mnbb.hu), a Bankjegyrendelet 11. § (6) bekezdésében előírt adatok megküldésével. **Előzetes bejelentési kötelezettség alá esik a fiókban végzett felújítási munka, vagy olyan más ok, amely a pénztár működésének korlátozását eredményezi.**

A Bankjegyrendelet kiegészített 12. § (1) bekezdése alapján **a hitelintézet a fióki pénztár működésének korlátozását megelőzően legalább 1 hónappal köteles tájékoztatni az ügyfeleit** – az internetes honlapján, valamint az adott fiókban történő közzététellel – annak **időpontjáról, és azokról a lehetőségekről, amelyek a pénztár működése korlátozását követően az ügyfelek rendelkezésére állnak** a készpénzes fizetési műveletek lebonyolítására.

6. A forintbankjegyek és -érmék címletváltásával és átváltásával kapcsolatban a hitelintézetek és a posta internetes honlapján, valamint a fiókhálózatban közzétett ügyféltájékoztatásra vonatkozó előírások

A Bankjegyrendelet 31. §-a, valamint az Érmerendelet 13. §-a alapján a fogyasztói ügyfélkörrel rendelkező hitelintézet (a továbbiakban jelen fejezet vonatkozásában: hitelintézet) és a posta kötelesek

- a címletváltást és átváltást ténylegesen végző fiókjaikban jól látható helyen, hirdetményben közzétenni a címletváltás és az átváltás ügyfél általi igénybevételének lehetőségét, feltételeit, díját, valamint a címletváltás és az átváltás végrehajtásával kapcsolatos információkat, különös tekintettel e szolgáltatások előzetes bejelentéshez kötésére,
- a címletváltást és átváltást ténylegesen nem végző fiókjaikban jól látható helyen, hirdetményben közzétenni a címletváltást és átváltást végző legközelebbi fiók címét, illetve közreműködő igénybevétele esetén a közreműködő megnevezését és érintett fiókjának címét, a címletváltás és átváltás igénybevételének lehetőségét, feltételeit, díját, továbbá e szolgáltatások végrehajtásával kapcsolatos információkat, különös tekintettel e szolgáltatások előzetes bejelentéshez kötésére;
- **az internetes honlapjukon folyamatosan és könnyen hozzáférhető módon elérhetővé tenni a címletváltást és átváltást ténylegesen végző fiókjaik listáját, illetve közreműködő igénybevétele esetén a közreműködő érintett fiókjainak listáját, valamint a címletváltás és átváltás ügyfél általi igénybevételének lehetőségét, feltételeit, díját, továbbá a címletváltás és az átváltás**

végrehajtásával kapcsolatos információkat, különös tekintettel e szolgáltatások előzetes bejelentéshez kötésére.

Az MNB tapasztalatai szerint az egyes hitelintézetek, illetve a posta internetes honlapjának struktúrája, az ott történő publikálás módja rendkívül változatos képet mutat, és nyilván az alkalmazott technikai megoldások is különbözőek. Ezen felül az ügyfeleknek nyújtott szolgáltatások igénybevételének feltételeit tartalmazó dokumentumok típusai, elnevezései is eltérőek, találhatunk például hirdetményekre, kondíciós listákra, üzletszabályzatokra, általános szerződési feltételekre stb. Az MNB-nek a jelen módszertani útmutatóval nem célja a honlapok, illetve az alkalmazott dokumentumtípusok egységesítése, vagy meghatározott technikai megoldások ajánlása. Az útmutató jelen fejezetének célja, hogy felhívja a hitelintézetek és a posta figyelmét azokra a szempontokra, amelyek a címletváltással és az átváltással kapcsolatos ügyfélértékelési szabályoknak való megfelelést szolgálják. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az adott hitelintézet és a posta honlapján alkalmazott kereső/szűrő funkciónak alkalmasnak kell lennie az átváltást és címletváltást szabályozó, hatályos dokumentumok listázására.

6.1. Ügyfélértékelés az internetes honlapon

6.1.1. Címletváltást és átváltást ténylegesen végző fiókok listája

Az egyes hitelintézetek és a posta honlapján jellemzően elérhető a teljes fióklista, illetve az ügyfelek számára a keresési lehetőség is biztosított (pl. cím vagy igénybe vehető szolgáltatás alapján). Amennyiben egy hitelintézet vagy a posta a teljes fiókhálózatában végzi a címletváltási és átváltási tevékenységet, nem szükséges külön fióklistát megjelenítenie, de a honlapján azt az információt, hogy a címletváltás és az átváltás valamennyi fiókban igénybe vehető, valamilyen formában egyértelműen közzé kell tennie. Ezt megteheti akár magában a címletváltás és az átváltás lehetőségét, feltételeit, illetve díját tartalmazó dokumentumban (hirdetmény, kondíciós lista, üzletszabályzat stb.), akár azon kívül, pl. a pénztári szolgáltatásokról szóló információkat tartalmazó oldalon.

A hitelintézetek és a posta a címletváltást és az átváltást fő szabály szerint valamennyi fiókjukban kötelesek végezni, valamint bankjegybefizetésre alkalmas gép üzemeltetése esetén az MNB tv. 23. § (3) bekezdésében meghatározott ideig biztosítaniuk kell a forgalomból bevont bankjegyek átváltásának lehetőségét a bankjegybefizetésre alkalmas gépen keresztül történő befizetés fogadásával. A Bankjegy- és Érmerendelet alapján egyes pénztár nélküli fiókok mentesülhetnek a címletváltás és átváltás végzésének kötelezettsége alól, illetve lehetőség van a szolgáltatás nyújtásához közreműködő igénybevételére is. A postának lehetősége van továbbá a címletváltás végzését a saját üzemeltetésű állandó fiókokra korlátozni. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy lehetnek olyan hitelintézeti, illetve postai fiókok, ahol a címletváltás és átváltás egyáltalán nem vehető igénybe, vagy az átváltás csak a forgalomból bevont bankjegyek bankjegybefizetésre alkalmas gépen keresztül történő befizetésének elfogadására korlátozódik. Mivel a Bankjegy- és Érmerendelet a pozitív megközelítés alapján a címletváltást és átváltást végző fiókok listájának közzétételét írja elő, ha egy hitelintézet vagy a posta rendelkezik olyan fiók(ok)kal, amely(ek) ténylegesen nem végez(nek) címletváltást, illetve átváltást, ezért az adott hitelintézetnek vagy a postának gondoskodnia kell arról, hogy a címletváltást, illetve átváltást ténylegesen végző fiókok listája a honlapján elérhető legyen (pl. a teljes fióklistából történő lekérdezéssel, vagy külön lista megjelenítésével). Amennyiben valamely fiókban a forgalomból bevont bankjegyek átváltása bankjegybefizetésre alkalmas gépen keresztül történő befizetés elfogadásával igénybevehető, és így a szolgáltatás csak számlatulajdonosok számára elérhető, ezt az információt célszerű a honlapon jelezni.

6.1.2. A címletváltás és az átváltás igénybevételének lehetősége, feltétele(i) és díja

A forintbankjegyek és -érmék átváltása – a forgalomból bevont bankjegyek bankjegybefizetésre alkalmas gépen keresztül történő befizetésének elfogadása kivételével – fizetési számla meglétéhez, illetve más szolgáltatás igénybevételéhez nem köthető, és az átváltásért díj nem számítható fel. Az átváltás végrehajtása – a fiókok készpénzkészlete függvényében, figyelemmel a Bankjegyrendelet 29. § (3) bekezdésében, valamint az Érmerendelet 11. § (4) bekezdésében foglaltakra – előzetes bejelentéshez köthető. A hitelintézetek és a posta a címletváltás végrehajtását fizetési számla meglétéhez, illetve egyéb

szolgáltatás igénybevételéhez köthetik, a Bankjegy- és Érmerendeletben meghatározott maximális mérték figyelembevételével díjat számíthatnak fel, és a címletváltás végrehajtását a már hivatkozott jogszabályi feltételekkel [Bankjegyrendelet 29. § (3) bekezdése, Érmerendelet 11. § (4) bekezdése] előzetes bejelentéshez köthetik.

Az átváltás és a címletváltás igénybevételének lehetőségét közzé kell tenni a honlapon. Ha egy hitelintézet vagy a posta nem köti előzetes bejelentéshez, feltételhez, illetve díj fizetéséhez az átváltás, illetve a címletváltás végrehajtását, akkor ezt az információt is közzé kell tennie a honlapján.

Amennyiben egy hitelintézet vagy a posta a címletváltást feltételhez köti, illetve díjat számít fel, akkor ezt a saját szabályozási rendjének megfelelő dokumentum(ok)ba (pl. hirdetmény, kondíciós lista, üzletszabályzat) be kell építenie, és ezeket a dokumentumokat a honlapján közzé kell tennie. Amennyiben az adott feltételek és a díj közzétételére a hitelintézet vagy a posta nem önálló, kifejezetten a címletváltásra vonatkozó dokumentumformát alkalmaz, hanem ezen kikötéseket az általa nyújtott valamely egyéb szolgáltatásra vonatkozó feltételekben (pl. bankszámlavezetés általános szerződési feltételei) jeleníti meg, akkor ezen dokumentumban szükséges azt is egyértelműen közzétenni, hogy végez-e címletváltást az adott szolgáltatást igénybe nem vevő (pl. a nála bankszámlával nem rendelkező) ügyfelek részére is, és ha igen, azt milyen feltételekkel és díjért teszi.

A címletváltás és az átváltás végrehajtásával kapcsolatos minden egyéb információt is közzé kell tenni a honlapon (pl. nagyobb mennyiségű bankjegy/érme címletváltására, átváltására vonatkozó előzetes bejelentési kötelezettség).

6.1.3. A címletváltással, átváltással kapcsolatos információk „könnyen hozzáférhető módon” történő közzététele

A „könnyen hozzáférhető mód” megítélése függ attól, hogy az a személy, aki a címletváltással, átváltással kapcsolatban információhoz szeretne jutni, mennyire igazodik el a banki (postai) szolgáltatások között, illetve az internet világában. A Bankjegy- és Érmerendelet a megvalósítás módját nem határozza meg, így az ezen kritériumnak megfelelő bármilyen technikai megoldás elfogadható lehet. A „könnyen hozzáférhető mód” értékelésénél az MNB az alábbi szempontokat veszi figyelembe.

- Az egyes hitelintézetek és a posta honlapján jellemzően biztosított a szavakra, kifejezésekre történő keresés lehetősége. Amennyiben a címletváltással, átváltással összefüggő kulcsszavak találatként a vonatkozó információs oldalt, illetve a mindenkor hatályos dokumentumokat hozzák eredményként, teljesítettnek tekinthető a „könnyen hozzáférhető mód”-ra vonatkozó előírás. Ajánlott kulcsszavak: címletváltás, készpénzváltás, bankjegyváltás, érmeváltás (ezek külön írt változata is), sérült bankjegy, csonka bankjegy, hiányos bankjegy, bevont bankjegy. Az MNB tapasztalatai szerint vannak olyan hitelintézeti honlapok, amelyeken a kereső csak abban az esetben adja találatként a vonatkozó dokumentumot, ha a keresőbe írt szó vagy kifejezés pontosan megegyezik a dokumentumban található szóval, illetve kifejezéssel (pl. a keresőbe írt „bankjegy váltás” nem ad találatot, de a „bankjegy váltási” igen, mert a vonatkozó dokumentumban ez a kifejezés szerepel). Ez a megoldás a „könnyen hozzáférhetőség” szempontjából nem tekinthető megfelelőnek, ezért a kereső fejlesztése indokolt. A „könnyen hozzáférhető mód” értékelésénél nem szempont, hogy a kulcsszavas keresés a hitelintézet, illetve a posta saját honlapján kívüli keresőkben (pl. Google) is felhossa-e eredményként a vonatkozó aktuális információs oldalt, illetve dokumentumot.
- Amennyiben a honlapon található külön oldal a pénztári szolgáltatásokról, indokolt, hogy ezen az oldalon jelenjenek meg a címletváltással, átváltással kapcsolatos információk is.
- A „könnyen hozzáférhető mód” pozitív példájának tekinthető, ha a honlapon külön oldal is összefoglalja a címletváltással, átváltással kapcsolatos információkat. Ebben az esetben is lényeges azonban, hogy milyen útvonalon érhető el az adott oldal, illetve a kulcsszavas keresés találatként felhossa-e. Amennyiben a honlapon található ilyen információs oldal, mindenképpen szükséges,

hogy arról egyértelműen elérhetőek legyenek a vonatkozó dokumentumok (pl. hirdetés, kondíciós lista). Az MNB tapasztalata szerint előfordult például, hogy az információs oldalon hivatkozás történt arra, hogy a címletváltásért a hirdetésben meghatározott díjat kell fizetni, de az oldalról a hirdetés nem volt elérhető, és hiányzott annak meghatározása is, hogy pontosan melyik hirdetésről van szó és az hogyan érhető el.

- Az internetes honlap átalakításakor különös gondot kell fordítani arra, hogy az ajánlott kulcsszavakra történő keresés az átalakítást követően is biztosított legyen.

6.1.4. A címletváltással, átváltással kapcsolatban elérhető információk aktualitása

Alapvető szempont, hogy a hitelintézet, illetve a posta honlapján elérhető információk, feltételek, díjak hatályossága mindenkor pontosan megállapítható legyen. Az MNB tapasztalatai szerint előfordult, hogy az adott honlapon végzett kulcsszavas keresés eredményeként egymásnak ellentmondó információkat tartalmazó dokumentumok (pl. hirdetések) jelentek meg találatként, és csak a közzétételi dátumokból lehetett következtetni arra, hogy a korábbi keltezésű már valószínűleg hatályát veszítette.

6.2. Ügyfélértékelés a fiókhálózatban

A Bankjegy- és Értékpapírrendelet szerint a hitelintézeti és postai fiókokban jól látható helyen, hirdetésben kell közzétenni a címletváltással, átváltással kapcsolatos információkat.

Az ügyfél-tájékoztatás megfelelőségének kritériumai

- A közzétett dokumentumból/elektronikus információs felületről egyértelműen megállapíthatónak kell lennie, hogy az adott fiókban igénybe vehető-e a címletváltási, átváltási szolgáltatás.
- Amennyiben az adott fiókban igénybe vehető a címletváltási, átváltási szolgáltatás, fel kell tüntetni az igénybevétel feltételeit (pl. fizetési számla meglétéhez kötött-e, van-e mennyiségi korlát), továbbá a szolgáltatás díját.
- Amennyiben az adott fiókban nem vehető igénybe a címletváltási, átváltási szolgáltatás, szükséges megadni a címletváltást, átváltást végző legközelebbi saját fiók, illetve a közreműködő fiókjának címét, az igénybevétel feltételeit és a szolgáltatás díját.
- Az ügyfélértékelésben elhelyezett dokumentumot/elektronikus információs felületet nem szükséges formálisan is „Hirdetés”-nek elnevezni, de a megnevezésből megállapíthatónak kell lennie, hogy abban található meg a címletváltással, átváltással kapcsolatos információk.
- Kizárólag elektronikus információs felület biztosítása esetén elvárás, hogy az ajánlott kulcsszavakra történő keresés találatként a vonatkozó információs oldalt, illetve dokumentumokat hozza eredményként, és a kulcsszavakra történő keresés a főoldalon biztosított legyen, hasonlóan a honlapon történő kereséshez. További elvárás, hogy az elektronikus információs felület a fiók nyitvatartási idejében beüzemelt és működőképes állapotban legyen. Amennyiben az elektronikus információs felület bármely okból kifolyólag működésképtelen, abban az esetben az ügyfélértékelést papír alapú dokumentum kihelyezésével kell biztosítani.
- Nem szükséges, hogy a címletváltás, átváltás igénybevételének lehetősége, feltételei és díja külön dokumentumban szerepeljenek, elfogadható olyan megoldás is, ha a címletváltás, átváltás az egyéb pénzügyi szolgáltatások (pl. befizetés, készpénzfelvétel) feltételeivel és kondícióival együtt kerül közzétételre. Ez utóbbi módszer azonban nem nehezítheti meg az ügyfelek tájékozódását, így pl. a hitelintézet vagy a posta valamennyi szolgáltatását magában foglaló teljes üzletszabályzatnak, általános szerződési feltételeknek a fiókban történő elhelyezése önmagában nem jelent megfelelő megoldást.

7. Hamisgyanús bankjegyek kezelésére vonatkozó elvárás

A Bankjegyrendelet 22. § (1)-(3) bekezdésében foglalt rendelkezések célja **a készpénzbe vetett bizalom erősítése és a készpénzforgalom tisztaságának fenntartása**, ezért **a hamisgyanús forint- és külföldi bankjegyek (a továbbiakban együtt: bankjegyek) forgalomba kerülésének megelőzése olyan kiemelt érdek, amely indokolja a bankjegy valódisága iránti legcsekélyebb kétség esetén, annak visszatartását és szakértői vizsgálat céljából az MNB részére történő megküldését.**

Az MNB felhívja a hitelintézetek figyelmét arra, hogy az MNB tv. 24. § (5) bekezdése és a Bankjegyrendelet 22. § (3) bekezdése alapján a pénzváltási tevékenységet közvetítő szervezet – mint a Bankjegyrendelet 2. § 28. pont c) alpontja szerinti pénzforgalmazó – is köteles az általa fellelt, feltehetően hamis magyar és külföldi fizetőeszközöket – ideértve az euróban denominált fizetőeszközöt is – az MNB-nek megküldeni, valamint a fellelés körülményeiről a Bankjegy-, illetve Érmerendeletben előírt módon és tartalommal az MNB részére adatszolgáltatást teljesíteni [a feltehetően hamis bankjegyek forgalomból való kivonásának kötelezettségét egyébiránt a pénzváltási tevékenységről szóló 297/2001. (XII. 27.) Korm. rendelet 28. §-a is előírja a pénzváltási tevékenységet közvetítő kötelezettségeként]. **Mivel a hamisgyanús bankjegyek kezelése tekintetében a valutaváltó gép működése egyenértékű a pénzváltási tevékenységet közvetítő, mint pénzforgalmazó pénztárosának tevékenységével, így a gép sem adhatja vissza az ügyfélnek a hamisgyanús forint- vagy külföldi bankjegyeket.**

Továbbá az MNB arra is felhívja a hitelintézetek figyelmét, hogy a pénzváltási tevékenységről szóló 297/2001. (XII. 27.) Korm. rendelet 26. §-a alapján a hitelintézet felelős azért, hogy a pénzváltási tevékenységét közvetítő e tevékenységét a jogszabályi előírások betartásával és a tőle elvárható gondossággal végezze.

8. A készpénzellátás biztonságával kapcsolatos előírások

A zavartalan készpénzellátás rendkívüli helyzetekben történő fenntartása érdekében a Bankjegyrendelet 25. és 26. §-a alapján a hitelintézeteknek a következő feladatokat kell elvégezniük:

- fel kell mérniük és minősíteniük kell a készpénzforgalom lebonyolításához kialakított teljes infrastrukturális hálózatukat (fiókok, ATM-ek, ügyfél által kezelt gépek), és össze kell állítaniuk a kritikusnak minősített infrastrukturális elemek listáját,
- azonosítaniuk kell a készpénzforgalmazást és a szükséges erőforrások rendelkezésre állását veszélyeztető működési kockázatokat, valamint a készpénzforgalmazás zavartalan ellátását veszélyeztető eseményeket,
- ki kell dolgozniuk az azonosított működési kockázatokból, a készpénzforgalmazás zavartalan ellátását veszélyeztető eseményekből és a kapcsolódó erőforrás-kiesésekből eredő, a készpénzforgalmazásban bekövetkező rendkívüli helyzetek kezelésére, így különösen a kritikusnak minősített infrastrukturális elemek készpénzellátására és a rendkívüli helyzetben történő tovább működtetésére vonatkozó intézkedési tervet.

8.1. Működési kockázatok és kritikus infrastrukturális elemek azonosítása

A Bankjegyrendelet 25. § (1) bekezdése a korábbiaknál konkrétabb szempontokat határoz meg a kritikus infrastrukturális elemek kijelölésére vonatkozóan, amelyek alapján a hitelintézetnek kritikus infrastrukturális elemnek kell minősítenie

- a rendkívüli helyzetben történő készpénzszállítás tárgyában az MNB-vel kötött megállapodás alapján kijelölt fiókjait,
- azokat a fiókjait, amelyekben az előző évi átlagos napi forint készpénzforgalom (befizetés és kifizetés együtt) meghaladja a fiókhálózat egészére számított átlagos napi forint készpénzforgalom értékét,
- kritikus infrastrukturális elemként kizárólag olyan hitelintézeti fiók jelölhető ki, amely pénztárral is rendelkezik, ezért amennyiben a készpénzellátás tárgyában az MNB-vel kötött megállapodás

- alapján kijelölt fiók időközben pénztármentessé válik, akkor a hitelintézet köteles egy másik pénztárral rendelkező fiókját kijelölni, továbbá erről haladéktalanul értesíteni az MNB-t,
- az ATM-ek, valamint ügyfél által kezelt gépek legalább 20%-át, azzal, hogy kritikus infrastrukturális elemnek kell minősítenie minden olyan
 - o ATM-et, valamint ügyfél által kezelt gépet, amelynél az előző évi átlagos napi forint készpénzforgalom meghaladja az ATM-ek, valamint ügyfél által kezelt gépek hálózatának egészére számított átlagos napi forint készpénzforgalom értékét,
 - o ATM-et, valamint ügyfél által kezelt gépet, amelytől 10 kilométeren belül nem érhető el másik saját ATM, illetve ügyfél által kezelt gép,
 - minden további olyan infrastrukturális elemet, amely a hitelintézet saját megítélése szerint valamely egyéb szempont, így különösen a területi elhelyezkedés, az ellátott terület nagysága alapján a lakosság készpénzellátásában fontos szerepet tölt be.

A minősítés során a készpénzes infrastrukturális hálózatot egészében kell vizsgálni, azaz a fiókok, ATM-ek, ügyfél által kezelt gépek lakossági készpénzellátásban betöltött szerepét együttesen kell elemezni, és a teljes hálózatból kell kijelölni az adott kockázati esemény bekövetkezése esetén kritikus szerepet betöltő elemeket. Nem elfogadható gyakorlat, ha a kijelölés során a hálózat bizonyos elemei (pl. a fiókok) – az adott kockázati esemény sajátosságaival összefüggésbe nem hozhatóan – kizárólagosságot élveznek. Az MNB elvárása, hogy a hitelintézet a minősítések alátámasztására az egyes kockázati eseményekre meghatározott kritikus infrastruktúra listákat a kijelölési alapelvek ismertetésével együtt mutassa be.

Bár a Bankjegyrendeletben a minősítési kötelezettség [25. § (1) bekezdés] megelőzi a működési kockázatok azonosítására vonatkozó előírást [26. § (1) bekezdés], a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyes kockázati események különbözőségére már a minősítés során is tekintettel kell lenni, azaz a gyakorlatban a működési kockázatok azonosításának meg kell előznie a minősítést, és a minősítéseket már az egyes kockázati események sajátosságainak figyelembevételével kell elvégezni. Járványhelyzetben például, amikor a személyes kapcsolatok korlátozására, pénztárak/fiókok rövidített nyitvatartására vagy akár bezárására kerülhet sor, nagyobb hangsúly helyeződik a külső helyszíneken lévő készpénzes automatákra, míg más helyzetekben (pl. sztrájk egy készpénzlogisztikai szolgáltatónál) éppen ellenkezőleg, a fióki pénztárak, készpénzes automaták szerepe nőhet meg. Az is előfordulhat, hogy egy adott kockázati esemény lefolyása szakaszosan történik, illetve több irányt is vehet (pl. járvány esetén fokozatosan egyre szigorúbb intézkedések lépnek életbe), így a felkészülés során többféle forgatókönyvet is át kell gondolni. Ebből következik, hogy a készpénzforgalmazás kritikus szerelemeiről nem elegendő egyetlen (állandó) listát készíteni, hanem olyan listá(ka)t kell összeállítani, amely(ek) igazodik/igazodnak az egyes kockázati események különböző forgatókönyveihez. (Nem kell feltétlenül minden azonosított kockázathoz külön kritikus listát összeállítani, de az elvárás, hogy az egyes listákról megállapítható legyen, hogy azok mely kockázati esemény(ek) bekövetkezésekor, illetve milyen forgatókönyvekhez érvényesek.)

Az MNB a készpénzlogisztikai szolgáltatók kapacitás kieséséből eredő rendkívüli helyzetben történő készpénzszállításra vonatkozóan együttműködési megállapodást kötött a kijelölt hitelintézetekkel. Az együttműködési megállapodás alapján kijelölésre kerültek azok a hitelintézeti fiókok, amelyekbe a készpénzlogisztikai szolgáltatók kiesése esetén az MNB szervez készpénzszállítást. Tekintettel arra, hogy a Bankjegyrendelet szerinti minősítéseket az egyes kockázati események, illetve az egyes események lefolyásának lehetséges forgatókönyvei figyelembevételével indokolt elvégezni, nem elfogadható gyakorlat, ha egy hitelintézet kizárólag az együttműködési megállapodás alapján kijelölt fiókjait, illetve az ezen fiókokban üzemeltetett készpénzes automatáit azonosítja a Bankjegyrendelet szerinti kritikus elemként is.

A kockázati eseményekhez igazodóan kijelölt kritikus elemeknek a hálózat szintjének megfelelő területi lefedettséget (országos hálózat – országos lefedettség, regionális hálózat – régiós lefedettség) kell biztosítaniuk.

Országos veszélyhelyzet esetén alapvető cél a lakosság készpénzellátásának biztosítása. Ilyen helyzetben elvárható, hogy a kritikus elemek kijelölése során a saját ügyfélkör ellátásának biztosítása mellett szempontként megjelenjen az egyéb ügyfelek ellátásának biztosítása is.

A kijelölt hitelintézeteknek a kritikus hitelintézeti infrastrukturális elemek listáit a Bankjegyrendelet 5. melléklete szerinti táblázatos formában (excel formátumban) kell beküldeniük az MNB-nek. A táblázatban az átlagos napi forint készpénzforgalomra vonatkozó adat megadható be- és kifizetési irány szerinti megbontásban is (értelemszerűen ott nem, ahol csak egy irány lehetséges, pl. hagyományos ATM, illetve bankjegy-befizető gép).

8.2. Intézkedési terv

A Bankjegyrendelet 26. § (2)-(7) bekezdése a korábbiaknál részletesebben határozza meg az intézkedési tervre vonatkozó szabályokat. Az intézkedési terv kidolgozása során kiemelt figyelmet javasolt fordítani a következőkre.

- A kritikus hitelintézeti infrastrukturális elemek minősítéséhez hasonlóan az intézkedési terv kidolgozását szintén az egyes kockázati események sajátosságaira, illetve az egyes események lefolyásának lehetséges forgatókönyveire tekintettel indokolt végezni.
- Lehetnek olyan helyzetek, amelyekre nemcsak célszerű, de szükséges is nem egyedül, hanem más szervezetekkel (a többi hitelintézettel, a készpénzlogisztikai szolgáltatókkal) együttműködésben felkészülni, és az ilyen helyzetekre vonatkozó intézkedési terveket közösen kidolgozni. Ilyen helyzet például az országos járvány, amikor a pénztárak/fiókok/üzletközpontok bezárására vagy nyitvatartásának korlátozására kerülhet sor, és ennek következtében a nem fióki, 24 órában, a hét minden napján rendelkezésre álló készpénzes automaták magasabb összegű pénzmennyiséggel, illetve gyakrabban történő töltése válik szükségessé, amely a készpénzlogisztikai szolgáltatókra a szokásosnál nagyobb terhet ró. A Bankjegyrendelet 26. § (5) bekezdése az ilyen helyzetekre vonatkozóan írja elő az együttműködési kötelezettséget.
- Formai szempontból fontos, hogy az intézkedési terv jól tagolt, könnyen átlátható legyen. A Bankjegyrendelet 26. § (3) bekezdése előírja, hogy az intézkedési tervet az azonosított működési kockázatok, készpénzellátást veszélyeztető események szerinti bontásban kell elkészíteni.

8.3. A postára vonatkozó eltérő szabályok

A Bankjegyrendelet az alábbiak tekintetében eltérő rendelkezéseket fogalmaz meg a postára vonatkozóan a készpénzellátás biztonságával kapcsolatban:

- a postának a készpénzforgalma lebonyolításához kialakított fiókhálózatát kell felmérnie és minősítenie az egyes postai fiókoknak a lakosság készpénzellátásában betöltött szerepe kritikussága szempontjából,
- kritikus fióknak kell minősíteni a rendkívüli helyzetben történő készpénzszállítás tárgyában az MNB-vel kötött megállapodás alapján kijelölt postai fiókokat, valamint minden további olyan postai fiókot, amely a posta saját megítélése szerint valamely egyéb szempont (így különösen a területi elhelyezkedés, az ellátott terület, illetve a lebonyolított készpénzforgalom nagysága) alapján a lakosság készpénzellátásában fontos szerepet tölt be,
- a postának az intézkedési terv kidolgozása során a szerződött pénzfeldolgozójával van együttműködési kötelezettsége.

Egyéb tekintetben a postának is az előző alpontokban foglalt figyelembevételével kell eljárnia a működési kockázatok azonosítása és az intézkedési terv kidolgozása során.

Példaszámítások a készpénzesautomata-hálózatra vonatkozó területi alapú szabályok alkalmazására

1. példa:

- „A” hitelintézet által kibocsátott, a területi szabály alkalmazása szempontjából számításba vett fizetési kártyák mennyisége 535 000 darab,
- „A” hitelintézet a felmérést megelőző év utolsó napján összesen 113 darab készpénzes automatát üzemeltetett, ebből 38-at Budapesten, 30-at vármegyeszékhelyeken, 45-öt a vármegyék egyéb településein

Az adatok alapján „A” hitelintézet az 10A-táblázat első sávjába tartozik, és a vele szembeni elvárás összesen 169 darab készpénzes automata üzemeltetése lenne. „A” hitelintézet mindhárom településkategóriában elmaradást mutat, Budapesten 19,5 darabbal, a vármegyeszékhelyeken 15 darabbal, az egyéb településeken 21,5 darabbal. „A” hitelintézet a kompenzációs-szabályt akkor alkalmazhatja, ha a kevésbé elmaradó kategóriákban az elvárt mennyiség felettire növeli a készpénzes automaták darabszámát, azaz Budapesten 21 darabbal, a vármegyeszékhelyeken 16 darabbal. Ebben az esetben a vármegyék egyéb településein üzemeltetendő készpénzes automaták elvárt darabszáma a kompenzációs szabály alapján 25 %-kal csökkenthető, így az 50 darab lesz, azaz a telepítendő készpénzes automaták darabszáma ebben a kategóriában 21,5-ről 5-re módosul. Mivel „A” hitelintézet mindhárom településkategóriában elmaradást mutat, így áthelyezést nem alkalmazhat.

Számítások az 1. példához:

"A" hitelintézet / 535.000 db fizetési kártya	Budapest	Vármegyeszékhely	Vármegye egyéb települései	Összesen
Bankjegyrendelet szerinti átlagos darabszám	2,5/kerület	2,5/vármegyeszékhely	3,5/vármegye	
Bankjegyrendelet szerinti összesített darabszám	57,5	45	66,5	169
Tényleges darabszám	38	30	45	113
Eltérés az elvárt darabszámtól	-19,5	-15	-21,5	-56
Kompenzációs-szabály alkalmazhatóságához szükséges bővítési igény a kevésbé elmaradó településkategóriákban (db)	21	16		
Kompenzációs-szabály alkalmazásával korrigált minimális darabszám a leginkább elmaradást mutató településkategóriában			50	
Telepítendő darabszám (áthelyezés nélkül)	21	16	5	42
Áthelyezhető darabszám	0	0	0	0
Minimálisan telepítendő összdarabszám (áthelyezés figyelembevételével)	21	16	5	42
Elvárt minimális darabszám	59	46	50	155

2. példa:

- „B” hitelintézet által kibocsátott, a területi szabály alkalmazása szempontjából számításba vett fizetési kártyák mennyisége 942 000 darab,
- „B” hitelintézet a felmérést megelőző év utolsó napján összesen 389 darab készpénzes automatát üzemeltetett, ebből 99-et Budapesten, 105-öt vármegyeszékhelyeken, 185-öt a vármegyék egyéb településein

Az adatok alapján „B” hitelintézet az 10A-táblázat második sávjába tartozik, és a vele szembeni elvárás összesen 490 darab készpénzes automata üzemeltetése lenne. „B” hitelintézet két településkategóriában elmaradást mutat (Budapesten 16 darabbal, a vármegyék egyéb településein 100 darabbal), a harmadik kategóriában az elvárt darabszámnál több készpénzes automatát üzemeltet (a vármegyeszékhelyeken 15 darabbal). „B” hitelintézet a kompenzációs-szabályt akkor alkalmazhatja, ha a kevésbé elmaradó kategóriában az elvárt mennyiség felettire növeli a készpénzes automaták darabszámát, azaz Budapesten 17 darab új készpénzes automatát helyez üzembe. Ebben az esetben a vármegyék egyéb településein üzemeltetendő készpénzes automaták elvárt darabszáma 214-re csökkenthető, így az ebben a településkategóriában telepítendő készpénzes automaták darabszáma 29-re módosul. „B” hitelintézet a

vármegyeszékhelyeken üzemelő készpénzes automatákból legfeljebb 14 darabot áthelyezhet a másik két településkategóriába, így esetében a hálózatbővítés minimális mennyisége összesen 32 darab készpénzes automata lesz.

Számítások a 2. példához:

"B" hitelintézet / 942.000 db fizetési kártya	Budapest	Vármegyeszékhely	Vármegye egyéb települései	Összesen
Bankjegyrendelet szerinti átlagos darabszám	5/kerület	5/vármegyeszékhely	15/vármegye	
Bankjegyrendelet szerinti összesített darabszám	115	90	285	490
Tényleges darabszám	99	105	185	389
Eltérés az elvárt darabszámtól	-16	15	-100	-101
Kompenzációs-szabály alkalmazhatóságához szükséges bővítési igény a kevésbé elmaradó településkategóriában (db)	17			
Kompenzációs-szabály figyelembevételével korrigált minimális darabszám a leginkább elmaradást mutató településkategóriában			214	
Telepítendő darabszám (áthelyezés nélkül)	17	0	29	46
Áthelyezhető darabszám	0	14	0	14
Minimálisan telepítendő összdarabszám (áthelyezés figyelembevételével)	17	-14	29	32
Elvárt minimális darabszám	116	91	214	421

3. példa:

- „C” hitelintézet által kibocsátott, a területi szabály alkalmazása szempontjából számításba vett fizetési kártyák mennyisége 2 034 000 darab,
- „C” hitelintézet a felmérést megelőző év utolsó napján összesen 803 darab készpénzes automatát üzemeltetett, ebből 122-t Budapesten, 98-at vármegyeszékhelyeken, 583-at a vármegyék egyéb településein

Az adatok alapján „C” hitelintézet az 10A-táblázat harmadik sávjába tartozik, és a vele szembeni elvárás összesen 819 darab készpénzes automata üzemeltetése lenne. „C” hitelintézet két településkategóriában elmaradást mutat (Budapesten 39 darabbal, a vármegyeszékhelyeken 28 darabbal), a harmadik kategóriában az elvárt darabszámnál több készpénzes automatát üzemeltet (a vármegyék egyéb településein 51 darabbal). „C” hitelintézet a kompenzációs-szabályt akkor alkalmazhatja, ha a kevésbé elmaradó kategóriában az elvárt mennyiség felettire növeli a készpénzes automaták darabszámát, azaz a vármegyeszékhelyeken 29 darab új készpénzes automatát helyez üzembe. Ebben az esetben a Budapesten üzemeltetendő készpénzes automaták elvárt darabszáma 121-re csökkenthető. „C” hitelintézet a vármegyék egyéb településein üzemelő készpénzes automatákból legfeljebb 50 darabot áthelyezhet, így a vármegyeszékhelyeken fennálló bővítési igényt áthelyezéssel is megoldhatja, nem feltétlenül szükséges új készpénzes automatákat beszereznie.

Számítások a 3. példához:

"C" hitelintézet / 2.034.000 db fizetési kártya	Budapest	Vármegyeszékhely	Vármegye egyéb települései	Összesen
Bankjegyrendelet szerinti átlagos darabszám	7/kerület	7/vármegyeszékhely	28/vármegye	
Bankjegyrendelet szerinti összesített darabszám	161	126	532	819
Tényleges darabszám	122	98	583	803
Eltérés az elvárt darabszámtól	-39	-28	51	-16
Kompenzációs-szabály alkalmazhatóságához szükséges bővítési igény a kevésbé elmaradó településkategóriában (db)		29		
Kompenzációs-szabály figyelembevételével korrigált minimális darabszám a leginkább elmaradást mutató településkategóriában	121			
Telepítendő darabszám (áthelyezés nélkül)	0	29	0	29
Áthelyezhető darabszám	1	0	50	51
Minimálisan telepítendő összdarabszám (áthelyezés figyelembevételével)	-1	29	-50	-22
Elvárt minimális darabszám	121	127	533	781

4. példa:

- „D” hitelintézet által kibocsátott, a területi szabály alkalmazása szempontjából számításba vett fizetési kártyák mennyisége 2 915 000 darab,
- „D” hitelintézet a felmérést megelőző év utolsó napján összesen 1 610 darab készpénzes automatát üzemeltetett, ebből 204-et Budapesten, 253-at vármegyeszékhelyeken, 1 153-at a vármegyék egyéb településein

Az adatok alapján „D” hitelintézet az 10A-táblázat negyedik sávjába tartozik, és a vele szembeni elvárás összesen 1 686 darab készpénzes automata üzemeltetése lenne. „D” hitelintézet két településkategóriában elmaradást mutat (Budapesten 72 darabbal, a vármegyeszékhelyeken 17 darabbal), a harmadik kategóriában az elvárt darabszámnál több készpénzes automatát üzemeltet (a vármegyék egyéb településein 13 darabbal). „D” hitelintézet a kompenzációs-szabályt akkor alkalmazhatja, ha a kevésbé elmaradó kategóriában az elvárt mennyiség felettire növeli a készpénzes automaták darabszámát, azaz a vármegyeszékhelyeken 18 darab új készpénzes automatát helyez üzembe. Ebben az esetben a Budapesten üzemeltetendő készpénzes automaták elvárt darabszáma 207-re csökkenthető, így az ebben a településkategóriában telepítendő készpénzes automaták darabszáma 3-ra módosul. „D” hitelintézet a vármegyék egyéb településein üzemelő készpénzes automatákból legfeljebb 12 darabot áthelyezhet a másik két településkategóriába, így esetében a hálózatbővítés minimális mennyisége összesen 9 darab készpénzes automata lesz.

Számítások a 4. példához:

"D" hitelintézet / 2.915.000 db fizetési kártya	Budapest	Vármegyeszékhely	Vármegye egyéb települései	Összesen
Bankjegyrendelet szerinti átlagos darabszám	12/kerület	15/vármegyeszékhely	60/vármegye	
Bankjegyrendelet szerinti összesített darabszám	276	270	1140	1686
Tényleges darabszám	204	253	1153	1610
Eltérés az elvárt darabszámtól	-72	-17	13	-76
Kompenzációs-szabály alkalmazhatóságához szükséges bővítési igény a kevésbé elmaradó településkategóriában (db)		18		
Kompenzációs-szabály figyelembevételével korrigált minimális darabszám a leginkább elmaradást mutató településkategóriában	207			
Telepítendő darabszám (áthelyezés nélkül)	3	18	0	21
Áthelyezhető darabszám	0	0	12	12
Minimálisan telepítendő összdarabszám (áthelyezés figyelembevételével)	3	18	-12	9
Elvárt minimális darabszám	207	271	1141	1619